

STOP FEMICIDE

NACIONALNI KONTROLNI MEHANIZAM
ZA PRAĆENJE SLUČAJEVA FEMICIDA U
REPUBLICI SRBIJI (FEMICIDE WATCH)

Financed by the
European Union

FemPlatz

Ovaj materijal kreirala je organizacija FemPlatz u okviru UN Women regionalnog programa „Implementing Norms, Changing Minds” koji finansira Evropska unija, a koji za cilj ima zaustavljanje nasilja prema ženama u zemljama Zapadnog Balkana i Turskoj. Sadržaj je isključiva odgovornost organizacije FemPlatz i ne odražava stavove Evropske unije, UN Women ili članica Ujedinjenih nacija.

Организације FemPlatz и Женски истраживачки центар за едукацију и комуникацију су 2018. године, уз подршку UN Women, почеле да развијају оквир за разумевање карактеристика, образаца и узрока фемицида у Србији, као најекстремније манифестације насиља према женама. Процес је подразумевао израду методологије и прикупљање података о правоснажним судским одлукама за 94 случаја родно заснованог убиства и 30 правоснажних одлука за покушај фемицида од 2016. до 2019. године у циљу анализе судске праксе, разумевање профила извршилаца, жртава, примере претходних пријава насиља, квалификације кривичног дела и других аспеката. Методологија је такође укључивала детаљну анализу одабраних судских предмета, процену капацитета институција и професионалаца који раде на заштити и спречавању насиља према женама, интервјуе са осуђеним учиниоцима, као и анализу законодавства и политика за побољшање и јачање постојећих превентивних мера. Осим тога, праћењем медија извештавале смо о додатних 80 случајева фемицида који су се десили у периоду од 2020. до 2022. године како бисмо подигли свест о обиму и важности решавања овог проблема. Оперативна дефиниција фемицида која се користи у нашем раду је сваки облик родно заснованог убијања жене од стране мушкарца (партнерски и породични контекст, непартнерски/непородични контекст који има родну компоненту, односно усмерен је на жене засноване на о њиховом полу, полу, родним улогама и неједнаким односима моћи).

На основу резултата истраживања, целокупни програм је постављен у три основна стуба:

1. Израда институционалних одговора на фемицид: израда модела прикупљања података, израда модела секторских протокола за процену ризика и ревизију фемицида за тужилаштво, здравствени систем, полицијске управе, систем социјалне заштите, израда предлога за законодавне промене, развијање предлога оперативног модела независног контролног механизма за праћење, и стални дијалог између женских организација, доносилаца одлука и институција за људска права и равноправност.
2. Изградња капацитета професионалаца да детаљније анализирају случајеве и факторе ризика и инсистирају на ојачаном мултисекторском приступу. Преко 400 професионалаца је учествовало на различитим догађајима (радионице, семинари, конференције), а две трећине је изразило спремност да ближе сарађује на процени ризика од фемицида.
3. Подизање свести и изградња подршке за захтеве јавног заговарања упозоравањем јавности на сваки случај фемицида, објављивањем релевантних информација, одржавањем медијског и онлајн присуства, и објављивањем заједничких захтева цивилног друштва. Преко 70 организација цивилног друштва подржало је захтев за хитну акцију против фемицида. Заједничке иницијативе цивилног друштва допринеле су процедурама контроле у неким случајевима фемицида. Објављивање онлајн мапе фемицида у Србији, Албанији и Црној Гори за период од 2020. до 2022. године, на којој је приказано 109 случајева фемицида.

Контакт

Удружење грађанки FemPlatz
Милоша Обреновића 67/14, Панчево

Email адреса: femplatz@gmail.com

website: <https://femplatz.org>

УСПОСТАВЉАЊЕ НАЦИОНАЛНОГ КОНТРОЛНОГ МЕХАНИЗМА ЗА ПРАЋЕЊЕ СЛУЧАЈЕВА ФЕМИЦИДА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ (Femicide Watch)

М О Д Е Л

У Србији и даље нема јавно доступних статистичких података о распрострањености фемицида, већ податке о броју фемицида прикупљају женске организације цивилног друштва, користећи извештаје из медија. У току 2022. године у Србији је било 27 фемицида, односно, 27 жена је убијено у породичном и/или интимном-партнерском контексту. Убице су њихови бивши или садашњи партнери и мужеви, синови, очеви и други чланови породице. Према доступним подацима, сваке године у Србији око 30 жена буде убијено, а доступна истраживања показују да је скоро сваки фемицид могао бити спречен.¹

Упркос апелима женских невладиних организација,² институције надлежне за спречавање и борбу против насиља према женама још увек не пружају адекватан одговор на фемицид, због чега велики број убистава жена није спречен. У многим случајевима изостала је благовремена и ефикасна реакција институција система на пријаву насиља, као и умањивање опасности и несагледавање ризика по безбедност жртве.

На нивоу Уједињених нација, фемицид је препознат као важан и веома штетан друштвени феномен, присутан у свим државама, који прети опстанку и развоју жена и девојчица широм света и за чије је елиминисање потребно проактивно деловање држава, као и сарадња на регионалном и међународном нивоу.

У том смислу, веома је важан рад специјалних извештељки Уједињених нација за насиље према женама, његове узроке и посљедице. Дубравка Шимоновић, једна од специјалних извештељки УН, поводом Међународног дана борбе против насиља према женама 2015. године позвала је све државе да се обавезу да ће радити на спречавању родно заснованих убистава жена, укључујући и успостављање тела/механизма за праћење фемицида (Femicide Watch). Препорука је да сваког 25. новембра – Међународног дана борбе против насиља према женама ова тела објаве податке о броју родно заснованих убистава жена током године, разврстане према старосном добу и полу учиниоца, као и податке о односу између учиниоца и жртве или жртава. Поред тога, треба прикупити и објавити информације у вези са кривичним гоњењем и кажњавањем учинилаца, те сваки случај родно заснованог убиства треба пажљиво анализирати како би се идентификовали пропусти у заштити и допринело побољшању и развоју даљих превентивних мера. У

1 Опширније: Слободанка Константиновић Вилић, Невена Петрушић и Косана Бекер, Друштвени и институционални одговор на фемицид у Србији I, FemPlatz, Панчево, 2019, доступно на: http://femplatz.org/library/publications/2019-11_Femicid_monografija_Prva_publicacija_E_primerak.pdf; Невена Петрушић, Наталија Жунић и Вида Вилић, Друштвени и институционални одговор на фемицид у Србији II, FemPlatz, Панчево, 2019, доступно на: http://femplatz.org/library/publications/2019-11_Femicid_monografija_Druga_publicacija_E_primerak.pdf

2 Удружење грађанки FemPlatz и преко 70 партнерских организација, мрежа и појединки захтева хитну реакцију и спречавање фемицида у Србији, FemPlatz, 30. март 2022. године, доступно на: https://www.femplatz.org/library/2022-03-30_Sprecavanje_femicida_u_Srbiji_-_hitna_reakcija.pdf

прикупљању, анализи и објављивању таквих података, државе треба да сарађују са невладиним организацијама и независним институцијама за људска права, академијом, као и свим релевантним међународним, регионалним и националним организацијама, које се могу спријечити.

У извештају Генералној скупштини УН из 2016. године,³ специјална известитељка указује на важност статистике и прикупљања података о фемицидима, с обзиром да главне препреке ефикасној превенцији родно заснованих убистава жена представљају недостаци националних система заштите, недостаци адекватне процене ризика и недостаци квантитативних и квалитативних података. У овом извештају, представљени су и различити модели успостављања тела за праћење фемицида, док су у извештају из 2021. године поновљене препоруке државама и дат је преглед напретка у успостављању тела за праћење фемицида на глобалном нивоу.⁴

Успостављање тела за праћење фемицида у Србији је најављено још 2018. године,⁵ али до данас није успостављено. Стратегијом за спречавање и борбу против родно заснованог насиља према женама и насиља у породици за период 2021–2025. године,⁶ формирање овог тела планирано је у оквиру стратешког циља који се односи на обезбеђивање ефикасне и делотворне заштите жртава насиља. Изостанак делотворне превенције фемицида, као најекстремније манифестације насиља, сваког дана шаље поруку женама да њихови животи нису вредни.

Имајући све ово у виду, укључујући и различите моделе успостављања тела за праћење случајева фемицида, предлажемо да се ово тело успостави у оквиру Заштитника грађана. У прикупљању података, анализама и давању препорука користе се овлашћења Заштитника грађана, као националне институције за заштиту људских права, с обзиром да је сам фемицид најекстремнији облик кршења људских права жена.

Примери сличних механизма/тела за праћење фемицида:

- ✓ Femicide Watch установљен 2017. године, у оквиру Правобранитељице за равноправност сполова у Хрватској
- ✓ Femicide Watch установљен 2017. године, у оквиру Омбудсмана (заштитника грађана) у Грузији

Успостављање механизма за праћење фемицида, на начин на који предлажемо, захтева допуне Закона о заштитнику грађана. Испод је дата Радна верзија нацрта Закона о допунама Закона о заштитнику грађана.

3 *Report of the Special Rapporteur on violence against women, its causes and consequences*, A/71/398, 23.09.2016, доступно на: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N16/297/08/PDF/N1629708.pdf?OpenElement>

4 www.ohchr.org/EN/Issues/Women/SRWomen/Pages/AnnualReports.aspx
Report of the Special Rapporteur on violence against women, its causes and consequences, Dubravka Šimonović - *Taking stock of the femicide watch initiative*, A/76/132, 12.7.2021, доступно на: <https://www.ohchr.org/en/documents/thematic-reports/a76132-report-special-rapporteur-violence-against-women-its-causes-and>

5 ФоНет, Михајловић: Формирати тело за праћење фемицида, Данас, 18.5.2018, доступно на: <https://www.danas.rs/drustvo/mihajlovic-formirati-telo-za-pracenje-femicida/>

6 Стратегија за спречавање и борбу против родно заснованог насиља према женама и насиља у породици за период 2021–2025. године, „Службени гласник РС”, број 47/21

Радна верзија нацрта Закона о допунама Закона о заштитнику грађана

Члан 1.

У Закону о Заштитнику грађана („Сл. гласник РС, бр. 105/2021), после члана 2. став 4. додаје се став 5. који гласи:

„Члан 2. став 5. Одређује се Заштитник грађана да обавља послове Националног контролног механизма за праћење случајева фемицида у Републици Србији“.

Члан 2.

После члана 8. став 5. Закона о заштитнику грађана, додаје се нови став који гласи:

„Члан 8. став 6. Заменик заштитника грађана који је овлашћен да се стара о равноправности полова помаже Заштитнику грађана у пословима Националног контролног механизма за праћење случајева фемицида у Републици Србији.“

Досадашњи ставови 6-11. члана 8. постају ставови 7-12.

Члан 3.

После члана 26. Закона о Заштитнику грађана, додају се чланови 26а, 26б и 26ц, који гласе:

„Члан 26а Национални контролни механизам за праћење случајева фемицида у Републици Србији обавља следеће послове:

1. Прикупља податке о свим случајевима фемицида (родно заснованог убиства жена) и покушаја фемицида од надлежних органа и на друге начине, у оквирима својих овлашћења;
2. Анализира прикупљене податке из става 1. тачке 1. овог члана;
3. Даје препоруке органима јавне власти за побољшање превенције фемицида;
4. Редовно обавештава јавност о деловању надлежних органа на превенцији и заштити од фемицида и покушаја фемицида.“

„Члан 26б Национални контролни механизам за праћење случајева фемицида у Републици Србији има девет чланова.

У Национални контролни механизам за праћење случајева фемицида у Републици Србији обавезно се именују: заменик Заштитника грађана који је овлашћен да се стара о равноправности полова, представник Повереника за заштиту равноправности,

представник Покрајинског заштитника грађана – омбудсмана, три представника организација цивилног друштва које се баве превенцијом и заштитом од фемицида и три независна експерта у области превенције и заштите од фемицида.

Мандат чланова Националног контролног механизма траје четири године.

Чланови Националног контролног механизма из редова организација цивилног друштва и независних експерата бирају се на конкурс.

„Члан 26ц Национални контролни механизам за праћење случајева фемицида у Републици Србији доноси пословник о раду којим се ближе уређује начин његовог рада и поступања, као и друга питања од значаја за његово функционисање.“

Члан 4.

После члана 39. став 3. Закона о заштитнику грађана, додаје се став 4. који гласи:

„Члан 39. став 4. Заштитник грађана је дужан да објави годишњи извештај о резултатима рада Националног контролног механизма за праћење случајева фемицида у Републици Србији и о деловању државних органа на плану спречавања и процесуирања фемицида и покушаја фемицида, најкасније 25. новембра, на својој веб презентацији, о чему обавештава средства јавног информисања.“

Члан 5.

Заштитник грађана је дужан да успостави Национални контролни механизам за праћење случајева фемицида у Републици Србији у року од шест месеци од дана ступања на снагу овог закона.

Пословник о раду (члан 26ц) Националног контролног механизма за праћење случајева фемицида у Републици Србији доноси се у року од три месеца од дана успостављања механизма.

Члан 6.

Овај закон ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у „Службеном гласнику Републике Србије“.

OP FEMI FEMICIDE CIDE STOP S
MICIDE CIDESTOP STOP FEMIF
DE STOP STOP FEMI FEMICIDE C
TOP FEMI FEMICIDE CIDESTOP S
EMICIDE CIDE STOP STOP FEMI F
DESTOP STOP FEMI FEMICIDE C
OP FEMI FEMICIDE CIDE STOP S
MICIDE CIDESTOP STOP FEMIF
DE STOP STOP FEMI FEMICIDE C
TOP FEMI FEMICIDE CIDESTOP S
EMICIDE CIDE STOP STOP FEMI F
DESTOP STOP FEMI FEMICIDE C
OP FEMI FEMICIDE CIDE STOP S
MICIDE CIDESTOP STOP FEMIF
DE STOP STOP FEMI FEMICIDE C
TOP FEMI FEMICIDE CIDESTOP S
EMICIDE CIDE STOP STOP FEMI F